

Берднік І. В., к.ю.н., доцент,
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів, Україна

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Задеклароване ст. 55 Конституції України право кожного «після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, учасником яких є Україна» [1] є відповідним політико-правовим забезпеченням імперативності прагнення України до повномасштабної участі в політичному й економічному житті Європи з дориманням всіх норм як міжнародного права, так і вітчизняного законодавства щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Конвенція про захист прав людини та основних свобод (далі – Конвенція) [2], ратифікована Україною 17 липня 1997 року, не тільки

проголосила основоположні права і свободи, а й створила особливий правовий механізм їх захисту – Європейський Суд з прав людини, метою якого стало забезпечення дотримання зобов'язань, прийнятих на себе державами-учасницями.

Призначенням Європейського Суду є саме захист передбачених Конвенцією прав та свобод від порушень і тому, саме в цій галузі Європейський Суд є правомочним встановлювати правові стандарти, які зобов'язують Договірні Сторони. Крім того, Європейський Суд є субсидіарним по відношенню до національного, у тому числі й конституційно-судового механізму захисту прав людини.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року [3] при розгляді справ суди зобов'язані застосовувати Конвенцію та практику Європейського суду як джерело права. Отже, це означає, що практика Європейського суду має насамперед юридичне значення та є безпосереднім регулятором суспільних відносин. Крім того, для її належної реалізації не потрібно очікувати прийняття інших нормативно-правових актів, а органи судової влади не можуть відмовитись від їх застосування з посиланням на необхідність прийняття якихось додаткових «конкретизуючих» норм законів.

На думку О. Константного, повне виконання рішень Європейського суду має стати ідеологічно-правовою (ціннісною) основою для здійснення правосуддя в Україні [4, с. 34]. Адже під виконанням рішень Європейського суду слід розуміти не лише виплату відшкодування, а також вжиття державою додаткових заходів індивідуального характеру, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні Європейського суду, а й заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстави для надходження до Європейського суду аналогічних заяв проти України у майбутньому [5].

Отже, нагальною є потреба в дослідженні, аналізі питання щодо ефективного використання прецедентів суду на національному рівні та виробленні таких чинників, які б забезпечили належний захист гарантованих Конвенцією прав з огляду на існуючі положення.

Злочини, передбачені ст. 382 КК України умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, у тому числі й рішення Європейського суду з прав людини що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню в залежності від відсутності/наявності кваліфікуючих ознак, визнаються злочинними діями невеликої, середньої тяжкості, а також тяжкими. Це дозволяє застосовувати покарання, які є альтернативними позбавленню волі – штраф, обмеження волі та інші, а також, з огляду на це, конструювати не

одиночні, а й альтернативні санкції, які надають можливість обирати найбільш оптимальну міру покарання з урахуванням конкретних обставин вчинення злочину й особи, яка його вчинила. Проте, постає питання: чому за умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини покарання є більш тяжким, ніж за умисне невиконання службовою особою вироку, рішення, ухвали, постанови національних судів? Адже, принцип обов'язковості судових рішень національних судів відноситься до числа конституційних засад судочинства, який закріплений у відповідних нормах ст.ст. 124, 129 Конституції України – Закону, який має найвищу юридичну силу. Крім того, правові наслідки невиконання рішень національних судів для фізичних і юридичних осіб є однаковими, як і при невиконанні рішень Європейського Суду з прав людини.

Однією з форм реалізації судових рішень виступає примусове виконання, яке застосовується в тому випадку, якщо зобов'язаний суб'єкт ухиляється від добровільного виконання рішення.

Як зазначає Ю. І. Гринько, мета судочинства буде досягнута лише тоді, коли судові рішення буде виконано, причому виконання буде здійснено у суворій відповідності закону та змісту рішення [6, с. 5]. У свою чергу, Д. Притика вказує, що «ефективність діяльності судової системи визначається за умови, коли рішення суду виконане» [7, с. 9].

Всебічне дослідження питання про значення рішень Європейського Суду з прав людини у нормах КК України дозволило зробити наступні висновки.

1. Визнання Україною юрисдикції Європейського Суду з прав людини означає, по-перше, визнання у національному кримінальному праві обов'язкової сили рішень Суду, по-друге, рішення Суду поширюються на всі держави-учасниці Конвенції про захист прав людини і основних свобод; по-третє, Суд наділяється повноваженнями визначати обсяг прав і обов'язків, які покладаються на державу.

2. Рішення Європейського Суду з прав людини обов'язкові і для інших держав-учасниць Конвенції про захист прав людини та основних свобод, в яких виявляються такі ж порушення. Держави-учасниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод у силу сумлінності виконання міжнародних зобов'язань, не чекаючи відповідної реакції Європейського Суду з прав людини, вживають заходів шляхом внесення змін до кримінально-правових норм, які не відповідають Конвенції та рішенням Суду.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод з поправками, внесеними Протоколами № 11 та 14 [Електронний ресурс]. –